

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

De tentationibus in speciali: ac primò incipientium. Cap. 12.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

Job 3. 24.
6.
Greg. 4.
mor. c. 17.

Et Iob de nocte culpæ dicit: Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Id est (vt interpretatur Gregorius) perpetracionem culpæ, non blandimenta securæ quietis foueat, sed piè læuens amaritudo pœnitentiæ irumpat. Et quidem qui in hoc negligens est, in aliam stultitiam incidit, quòd hostem amicum reputat & contra seipsum manifestè confortat.

Judith 8.
11. & 12.

Octava stultitia est, in ipso conflictu arma abii-cere, & se hosti spoliandum, ferendum, & occi-dendum offerre. Militem ista facientem imitantur non perseuerantes, qui principio quidem pugnant, & secundùm præscriptum spiritualis magistri media adhibent, si verò tentatio (Domino ita propter eorum bonum disponente) non cesset, despondent animum, & pene desperant, & de tradendis hosti se-ipsis cogitant. Sunt isti sicut Israëlita, qui decreue-runt apud se, quinque tantùm diebus auxilium ex-pectare à Domino, & auxilio tardante, atque cla-pto dierum termino præstito, ciuitatem hosti com-mittere. Quibus dixit Iudith: Qui estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo qui miseri-cordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorẽ accendat. Posuistis vos terminum misera-tionis Domini, & in arbitrium vestrum diem con-stituitis ei. Sed hos monet Paulus: Itaque fra-tres mei dilecti stabiles estote, & immobiles: abun-dantes in opere Domini semper. Stabilitas in bo-no proposito, & immobilitas in loco nostro tenen-do necessaria est. Quia professò non incipientibus pugnare, aut pati, sed perseuerantibus solum promissa est, dicente Domino: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

1. Corin. 15. 58.

Matt. 10. 22. 32.

Nona stultitia bellantium est, non resistere ho-stibus in locis aptioribus, cuiusmodi sunt loca alta & angusta, in quibus multis pauci resistunt, sed in locis patentibus, vbi aduersarij aliquanto superio-res viribus, victoriam assequuntur. Ad quam stultiti-am cauendam hortabantur se Syri, dicentes: Dijmoutium sunt Dij eorum, & ideo superauerunt nos; sed melius est, vt pugnemus contra eos in campe-stribus, & obtinebimus eos. Eam autem ample-ctuntur, qui statum vitæ perfectæ, aut vitam ipsam perfectam, & occupationes sublimes relinquunt, in quibus facile est tentationes vincere, & ad vitam sæcularem, aut sæculares, & exteriores occupatio-nes redeunt, in quibus difficile est à tentationum la-queis liberari. Aues namque in media regione æ-ænis securæ volant, at in infima regione, & prope ter-ram periculo sunt expositæ: sic periculosum est ani-mi distractionibus, & terrenis occupationibus ad-hærescere, in quibus aut laqueus tentationis latet, aut viscus immoderatæ affectionis nos capientis ad-hæret. Eruere igitur, inquit Salomon, quasi da-mula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Quod certè difficillimè præstabis, si patiaris te à venatore capi, & laqueis dæmonis implicari, facillimè verò, si omnem occasionem fugias, & sicut damula inuia deserta petens, & sicut auis quàm longissimè à ter-ra se separans, à primo ingressu in laqueum, imò & ab ipso te conspectu laqueorum auertas.

3. Reg. 20. 23.

Prov. 6. 5.

Judith 4.

Judith 5. 1. 26.

Decima & postrema imperitia militum est, (nam alias, quas Dionysius ponit, in prædictis compre-hendimus) ibi minùs se de armatura protidere, vbi magis necessaria est, & maiora instant pericula. Sic infans fuit Sifara, qui in tentorio inimicæ mulie-ris, caput, quod munire debuerat, incautè detexit, & tam crassa imprudentia, quam iam à prælio fu-giens euaserat, mortem asciiuit. Nam Iahel [quæ fuit in capite vulneri locum,] quod sine galea re-

A periens, [tempora validè perforauit.] Sic etiam stul-tus eris, si aduersus alia vitia te muniens, aduersus illud arma non quaras, ad quod, aut ex naturali dis-positione, aut ex inolita consuetudine pronior exi-stis. Si superbia te proterit, arma in primis humili-tatis assumito: si luxuria vrit, ab occasiois igne dis-cedito, & carnis petulantiam castigato: nam re-guorum hostium victo, facile erit milites vince-re: his autem aut illis minoribus vitiis deuictis, non statim est facile duceẽ alia acuentem deturbare. Mortuo Goliath, dicit Scriptura: Videntes Phi-listiim, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fu-gerunt. Sic vitio præcipuo, & acutiùs nos tentante, per studium contrariæ virtutis extincto, alia no-bis non multùm curantibus fugiunt, & ipsa, sua debilitate se victa & prostata consentunt. Has tu imperitias in spiritali bello aduersus tentatio-nes fuge, remediaque supra posita diligenter adhi-be, & tibi poteris de diuina gratia, hostium victo-riam polliceri.

1. Reg. 17. 51.

De tentationibus in speciali, ac primò incipientium.

CAPVT XII.

C **T**ENTATIONVM bella tot sunt nu-mero, quot sunt vitia, quæ nos infe-stant; quot sunt peccata, quæ nos tur-bant: quot sunt doli & laquei aduer-sariorum, quibus nos capere & liga-re contendunt: quare sicut impossibile est, vniuersos diaboli laqueos exponere: ita pariter est impos-sibile, omnes tentationes numerare. Peregrina-tionis huius vitæ, inquit Laurentius Iustinianus, quisquis voluerit indagare discrimina, inimicorum genera, tentationum species, numerositates laqueo-rum, & peccatorum lapsus, profus necesse est, vt in sua consideracione deficiat, præcipuè cum vita hæc horum vniuersa sit plena. Horis quippe singulis, in cunctis actibus, in omnibus negotiis, & in quibusque locis reperies quid cauere, quid metuere, quid respuere, & cum quibus hostibus pugnare, re oporteat. Equidem intra nos videntur concupiscentia, bella geruntur, aduersarij sunt spirituales, hebetatur mens, obnubilatur intellectus, cogitationes pertur-bant, consilia desunt, alternatur intentio, frigescit af-fectio, deliberatio nutat, interdum, quæ displicebant, placent, & post paululum, quæ grata erant, odio ha-bentur, sicque interior homo, tanquam nauis in me-dio pelagi constituta, diuersarum procellarum im-pulsionibus agitata, naufragioque propinqua obtun-ditur, deprimitur, at tollitur, & periclitatur. Hæc ille. Non ergo opus supra facultatem nostram, & quod planè ab homine fieri non potest, aggredimur, sed quod facile est & simul vtile, enucleare tentamus. Il-lud autem est, ex innumera tentationum colluue, aliquas communiore seligere, quæ in triplici statu spiritalis vitæ, scilicet incipientium, proficientium, & perfectorum viros virtuti deditos ordinatè per-tentant. Alias enim esse tentationes imperfectorum, alias verò perfectorum, docet Origenes manife-stè, quorum illi à carne & sanguine, isti verò à prin-cipibus, & potestatibus tenebrarum, importunis tenta-tionibus affliguntur. Quod non ita accipiendum est, ac si nunquam caro perfectos, & nunquam spiritus malignus imperfectos impugnet, sed quia communi-

Iustinia. lib. de gradibus perfectio. c. 4.

Orige. in Iesue hom. 11. ad c. 9.

ter soleant imperfecti crassioribus bellis impeti, perfecti vero spiritualioribus tentationibus impugnari. Neque etiam ista tentationes ita accipiendae sunt, ut semper putemus, statum, cui eas assignamus, vitae spiritualis impetere, sed quia saepe ita accidat, eas diuersis temporibus accommodamus. Sicut enim sol aliquando clarus & serenus exoritur, aliquando autem turbidus, & nubibus obuelatus; ita Christus iustitiae sol quosdam manet, id est, in initio conuersionis, sine vlla nube tentationis serenus illuminat, quibusdam vero quasi nube reclusus, inter tentationes apparet. De illo primo exortu dictum est: Ortus est sol, & congregati sunt. intellige, catuli leonum, siue tentationum incursum, & in cubilibus suis collocabuntur: quoniam ad gratiae caelestis aduentum, omnia solent diaboli tentamenta discedere. De ita autem illustratione secunda dicit Amos: Faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terrarum: Dominus Deus exercituum nomen eius. Illucescit enim Dominus, sed non sine nebula tentationum, quae quodammodo eius serenam faciem abscondant, & ad casum ac peccatum impellant, ita ut dicat anima: Dum adhuc ordire, succidit me. At siue tentationes in ipso exordio conuersionis incipiant, siue vsque ad profectum aliquem animae se contineant, vtilissimum est cogitare, eas non semper defuturas, immo cum minus putamus, aduersus animam surrecturas. Quia, ut inquit Ephraem: Bellum militum breue, sed monachi, & cuiusuis spiritualis viri pugna, quousque emigrat ad Dominum, durat. Vitius autem est, semper animose pugnare, & hosti nunc instanti, & nos insequenti resistere. Nam si huic & aliis suo ordine dimicantibus resistimus, tandem lux pacis, quae nunquam occidat, nobis affurget. Misericordiae quoque obliuisceris, o homo, (ut te lobi verba confortent) & quasi aquarum quae praeterierunt, (cum gaudio) recordaberis. Et quasi meridians fulgor conserget tibi Dominus ad vitam vesperam, & cum te consumptum putaueris, orietur ut lucifer. Sed iam primo loco tentationes incipientium aperiamus.

De segnitie, aut nimio seruore tentatio. S. I.

Incipientes solent imprimis, aut segnitie ac vecordia tentari, aut nimio & indiscreto seruore percelli. Vecordia causa triplex esse solet. Altera est inscitia, qua quis spiritualis vitae sublimitatem non agnoscens, putat se minima quadam, aut nulla diligentia eius apicem tenere posse, & ideo laborare, & manibus, ac pedibus, ut aiunt, reptare non curat. Altera est falsa quaedam tranquillitas ex tentationum defectu proueniens, qua incipiens deposito onere peccatorum, se quasi in tutissimo portu conspiciens, nihil iam superesse agendum existimat. Solet enim diabolus, quemadmodum Cassianus annotauit, a labore tentandi cessare, ut securus, & nihil mali cogitantes perniciosis illudat. Tertia est ficta quaedam vel non recta conuersio, qua quis leuitate quadam permotus, saeculum deserere & vitam mutare, non tam pro morum emendatione, quam pro alio praeposito fine, constituit. Nimius autem seruor ex aliis causis enascitur. Primum quidem ex immoderato amore sui, quo quis praeteritorum peccatorum scditatem agnoscens, a poenis pro illis debitis se quam citissime desiderat expedire. Deinde ex timore, quo quis quasi gladio confixus, ignes purgantes exhorret, & temporalibus corporis afflictionibus vult se a durioribus, & diuturnioribus in alia vita sustinendis liberare. Tandem vana fiducia, qua incipiens sibi metipsum subnititur, & quasi propriis manibus, & non adiutorio Dei nititur suas

prauitates dirigere, virtutes arripere, & perfectionis arcem obtinere.

Qui segnitie delinquit, ita suae aegritudini medellam afferent. Si autem male arseptam conuersionem emendent, & denuo in eodem statu, quem arripuerunt, ex desiderio assequendae sanctitatis incipiant: aut certe vitae spiritualis curriculo ex bona intentione proficendi assumpto, congruis actionibus satisfaciant, & non vita tenere, quod professi sunt, sed solo indicio externae vestis erubescant. Dicant hi constanter in corde suo: Nunc cepti, haec mutatio dexterae excelsi, & de dextera illius potentissimi, qui eos mutauit, bonum exitum in proposito arrepto: considerant. Considerent, ut est in Iob, semitas Themas, & itinera Saba, id est, infelicem vitam tepidorum, & eorum qui se rete nouae obligationis illigant, & ab ea se per sanctam conuersionem expedire non curant, & haec ad contrariam viam tenendam animabunt, ne in mala similia per suam negligentiam incurrant. Id est enim quod Gregorius in eundem locum ait: Damna alieni teporis attendite, & tunc spem de aeternis firmius sumitis, si recto cordis oculo, quod in aliis displiceat, videris. Perfectionis dignitatem, & spiritualis vitae momentum intelligant, ex quo non diuitiae periturae, non regnum temporale, sed vitae aeternae, & immensi gloriae ponderis assequutio dependet, & se stultos sciant, si rem tantam sine cura, & labore per uigili obtenturos esse considerant. Nam sicut ad magna praemia non nisi per merita peruenitur, ita ad magna merita, non nisi per magna opera & magnos labores properamus. Magni vero labore vitam ociosam, & puerilem, & distractionibus deditam nequaquam secum admittunt. Praesentem tranquillitatem, si forte adlit, non magnopendunt, immo ob ipsorum teneritudinem a Domino tentatore ligati, ut aliquantulum ad bellum se praeparant, certo cognoscant aut illam quietem, quam sentiant, occultum esse bellum, & initia impotenti conflictus aduertant. Solet enim diabolus interdum, & praecipue in conuersionis exordio a bello cessare, ut homo sibi persuadeat, spiritualem vitam rem ociosam esse, & paucis subsidis indigere, qua persuasionem deceptus, instante aliqua tentatione a cepto discedat. Pulchre dixit Hieronymus, ad quendam hac tentatione laborantem scribens: Erras frater, erras, si putas unquam Christum perfectionem non pati. Tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. Aduersarius noster tanquam leo rugiens, aliquem denotare quaerens circumit. & tu pacem putas? Seder in insidiis cum diuitibus, ut in occultis interficiat innocenter. Oculi eius in pauperem respiciunt. Insidiatur in occulto, sicut leo in spelunca sua: insidiatur, ut rapiat pauperem: & tu frondose arboris reclusus umbraculo, molles somnos futurus praeda, carpis? Inde me persequitur luxuria: inde auaritia conatur irumpere: inde uenter meus uult mihi Deus esse; pro Christo: compellit libido, ut habitantem in me Spiritum sanctum fugem, ut templum eius uiolem. Persequitur, inquam, me hostis, cui non mina mille, mille non cendi artes; & ego infelix victorem me putabo, dum capior? Haec ille. Nemo igitur putet, se inter hostes positum pacem habere, sed ad resistendum spiritus seruore se parat.

Qui vero contrario morbo nimis seruois laborant, quae supra de imperitiis spiritualium militum diximus, legant. Meminerint etiam iuxta illud: Quicquid obuleris sacrificij sale condies, non sine sale discretionis vitendum esse; & opus hoc sale conditum suscipi, sine illo refutari. Numquid manduca bo carnes taurorum, ait Dominus, aut sanguinem

Psal. 63. 22.

Amos 4. 13.

Isaia 38. 12.

Ephre. in dehortat. ad pietatem.

Iob 11. 10. & 17.

Cassian. col. 7. ca. 23.

Psal. 76. 11.

Iob 6. 19.

Greg. 7. mor. cap. 14.

Hiero. ep. ad Heliodo.

1. Petr. 5. nu. 8.

Psal. 10. nu. 8. 9.

ca. 7. Fulgentia 7. Lenit. 2.

19.

Psal. 49. 13.

hirorum potabo? Ac si dicat: Nullo modo. Quia nec stultos superborum labores approbo, nec sacrificia proprio amore, & inani fiducia fœtentia suscipio. Tandem aduertant peccata prœterita, non immoderata afflictione corporis; sed prudenti sui oblatione ex gratia facta, esse delenda, & virtutis arcem non in fortitudine equi, id est, proprii corporis, sed timore potius & amore Domini, ac solidarium virtutum actionibus expugnandam. Has autem impudens corporis afflictio minuit, non promouet, lentescere facit, non vrget.

De memoria seculi & tristitia tentatio. §. II.

TEmpore huius noxii teporis, aut etiam si incipientes fortiter, & diligenter se gerant; solent secundo loco memoria seculi, & antiquæ libertatis, honorum, voluptatum, diuitiarum, parentum, consanguineorum, & amicorum recordatione tentari. Hac omnia quasi agmine facto in cor miserum irruunt, & se sperni lugent, se relinqui conqueruntur, & sine his vitam humanam stare impossibile persuadent. Sic, inquit internæ cogitationes, charos parentes deseris? Sic ab amicis, à cognatis, & à sodalibus te elongas? Sic in vita te sepelis? Sic inglorius, contemptus, tristis, & omnibus bonis orbatus manere constituis? Putasne facile esse, sine delictis viuere? cibus lautioribus afluendum ieiunia longa protrahere? quo tempore socij in domibus regum splendunt, te in obscuro sterquilino iacere, & (quod morte durius videtur) consuetudines inueteratas abruptere? Hac tentatione pulsabatur Augustinus, cum de mutanda vita, ac de reditu in domum misericordissimi patris tractabat. Retinebant me, inquit, nugæ nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam; & submurabant: Dimittis nos? Et à momento isto non erimus tecum ultra in æternum? Et à momento isto non tibi licebit hoc & illud ultra in æternum? Et quæ suggererant in eo, quod dixi hoc, & illud, quæ suggererant, Deus meus; auertat ab anima serui tui misericordia tua: quas sordes suggererant? Quæ dedecora? Et alia ibi. Isti vitæ secularis memoria implacabilis tristitia succedit, à qua miselus animus si non nouit extricare. Omnia vitæ spiritualis itinera plena scopulis; omnia virtutum exercitia felle illita; omnes eiusdem propositi socij pannosi, inculti, tristes, insuauisq; videntur; adeo vt mens non aliud quam tristitia tenebras, & illas perpetuas, ac cordis semper duraturos angores expectet. Accedit tandem expectatio quadam vitæ vsque ad canos, & multam senectam protelanda; & infelicissimum iudicatur, tandiu in dura captiuitate viuere, & huius lucis vsura priuari.

Hac molesta tentatione impugnati non pauca, nec infirma habent remedia, quibus diabolo impellenti resistent. Considerent namque vitæ breuitatem, quæ vapor est ad modicum parens; & quasi vmbra super terram, & nulla est mora; quam aduersarius longam mentiens facit, sed ipsa tum incerta, tum breuissima est, quam paucorum annorum meta concludit. Certumque esse senem diu non posse viuere, & iuuenem flore iuuentutis viuendum citissime (quod sæpe videmus) posse falcem mortis succedi. Considerent omnia illa bona, quæ sibi magna prædicantur, te vera esse bonorum vmbra; felicitatum laruas, & signentorum imagines, quæ ingenti labore, & periculo æternæ vitæ quaesita, in ictu oculi, quasi vmbra diffugiunt, & miseris sui amatores vacuos, tristes, & sempiternæ morti addictos relinquunt.

A Transeunt omnia illa tanquam vmbra; & tanquam nuncijs præcurrentes, & tanquam nauis, quæ petrant fluctuantem aquam, cuius, cum præterierit, non est vestigium inuenire. Quanta ergo dementia est ob vmbra & fictam imaginem bonorum, vera bona perdere, & se sibi meritis illudere? Expendant tristitiam illam esse arte impugnatore iniectam, cui mentis tranquillitas, & vera lætitia citò succedet. Deus enim, qui artem gubernandi optime caller, seruos suos, (quos lætitia, & cõsolatione potest afficere) non semper tristes, & quasi in rabiem actos tenet, (quod omni est bonæ gubernationi contrarium) sed post paulum lætitia & exultatione perfundit. Pater quidem ille euangelicus, in quo suam ipsè benignitatem signauit, filium prodigum è tantis flagitijs reuertentem, & non tam amore quam necessitate cõpulsam, in paternam domum remeantem, non flagello y non maledictione, non verbis contumeliosis, sed conuicio lato excepit. Et alio loco pollicitus est, quia [tristitia nostra verteret in gaudium.] Tu verò amore conuictus, & desiderio placendi Domino ad nouam vitam euocatus, putas, quia semper tristitia durabit, & nunquam cordi tuo radius lætæ lucis affluget? Toto cœlo erras, & malè de diuina bonitate cogitas; & in hoc, aduersario te deipienti consensis. Tandem aduertant hi, quam horridum facinus sit, post amicitiam cum Deo initam, ab ea ob amorem sacrilarium velle discedere, de quo hæc Petrus ait: Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem reuersum conuerti. Quam timendum sit, veniam peccatorum obtentu difficiliorem facere, quæ iteratis peccatis difficilior conceditur, cum voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, non relinquatur pro peccatis hostia. Quam ignominiosum sit, vt qui in croceis nutriti cœperunt, iteram amplexentur heretora, & in præteritis miseris ceu stobda iumenta computrescant. His ergo omnibus excitati stultas cogitationes excutiat; se ipsos ad amorem cœptæ virtutis accendant; auxilium diuinum feruentius efflagitent, Sanctos adiutores vocent, exemplo aliorum perseverantium se prouocent; spirituali magistro valnus, quo sauciuntur, aperiant, & sacramenta confessionis, & Eucharistiæ frequentius & deuotius accipiant; ita fiet vt hunc laqueum frangant, & ex periculosa agitudine citissime conualecant.

De desperatione perseverandi tentatio. §. III.

SI hæc tentatio importunius vrgeat, solet in quadam desperationem incidere, (quæ tertia tentatio insipientium est) & ad deserendum statum virtutis impellere. In eo namque tot spinis cincto, tot difficultatibus & insuauitatibus obuoluto, impossibile videtur, non dico, vsque ad mortem perseverare, sed vel aliquot mensibus aut annis permanere. Scimus quia aduersus eos, qui conuertuntur, (inquit Bernardus, hunc laqueum ostendens) certamen esse de molestiis corporis consuevit. Caro enim hætenus indomita castigari, & in seruitutem redigi nequaquam æquanimiter patitur; sed adhuc memor recens perditæ libertatis, ac rursus concupiscit aduersus spiritum, maximeque in his peccatis, in quibus estis vos quotidie morientes, immò morte affecti tota die, quæ & supravires sunt, & ultra naturam, & contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum? Turbant ista maxime eos, qui necdum consueuerunt, necdum satis in pròptu habent recurre ad orationes, resurgere

Sapient. 9. & 10.

Lucæ 15. 17.

Ioan. 16. 20.

2. Petri 2. 20. & 21.

Heb. 10. 26.

Threno. 4. 5.

Bern. ser. 6. in Psal. qui habitat.

Aug. 8. cõfession. c. 21.

Jacobi 4. 15. 1. Paral. 29. 15.

ad meditationes sanctas, vt sic releuetur dici pondus & aestus.] Auger huius tentationis molestia multipliciu tentationum experimentum, quas quis in vita saeculari non nouerat, & in ipso limine vite spiritualis sustinere copellitur. Iudicaturque ad priorem vitam, ac conuersationem saecularem repedandum, in qua depulsis vitiis poterit liberius, & tranquillius Deo (si ita libuerit) vacare, & tot pericula, tot bella, tot demonis insultus praecauere.

Quos aduersarius hoc telo feriendos aggreditur, Deus armis ad repugnandum vacuos non deserit. Immo multis quorum praesidio valeant se rueri, & hostes vulnerare vndiquaque communit. Ipsi sane, si scirent secundum consilium Cypriani, quasi in excelsi montis verticem mente conscendere, & inde faciem saeculi, a quo fugerunt, contemplari, facillime ad tanta pericula, ad tantos dolos, technas, mendacia, atque dolores redire formidarent. Speculare inde, inquit sanctissimus doctor, ad Donatum scribens, rerum infra te iacentium facies, & oculis in diuersa porrectis, ipse a terrenis contactibus liber, fluctuantis mundi turbines intueri. Iam saeculi & ipse miseraberis, cuique admonitus & plus in Deum gratus, maiori laetitia, quod euaseris, gratulaberis.] Quanta ipse pater deinde de miseris saeculi scribat, referre non vacat; certe ab eo, qui hanc vocationis tentationem experiretur, esset ipse legendus. Aut saltem vnusquisque quod de mundi caecitatibus & periculis nouit, vt aequus iudex attentè consideret, & nunquam in animum inducet, difficultatem securam, & labores animae viles, (demus nunc hanc in religiosa vita esse) pro difficultatibus periculorum plenis, & pro inutilibus laboribus commutare. Animaduerrat etiam belli imperatorem iuste capite plecti militiae desertores, quos ante, & post mortem in patibulo illis illatam, sempiterna infamia denigrat: & apud se statuat, quid Christus spiritualis militiae dux, cum desertoribus status religiosi facere debeat, cui se sponte dederunt, & quam diris conscientiae mortibus, & quanta infamia in praesenti saeculo, & quam acerbis poenis in vita futura puniat. Nec quisque hac ratione se protegat, quod necdum voto se ad permanendum obstrinxit, & scriptum ius facultatem facit probandi religiosam vitam, & si non placuerit, discedendi. Licet enim discedere ante professionem, aut votum culpa non imputetur, at quanta inconstantia est a bono leuiter retrocedere, quanta pusillanimitas ob nescio quam difficultatem, (quae vel in initiis cuiusque occupationis, etiam vilissimae adest) cepta relinquere: quanta temeritas est tuto loco, in quo te Deus posuerat, iterum in circum, vbi agitantur tauri, saltare: Considera etiam infelices euentus, & immaturas plurimorum mortes, qui a statu religioso discesserunt, & quidem si quos noui, ego solus tibi referrem, tempus me deficeret, & time iudicia Dei, ne malis similibus inuoluaris. Peccata tua in memoriam reuoca, & dicens cum Propheta: Ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper,] ad flagella & poenas pro peccatis anterioris vite sustinendas, te para, vt castigatus, ceu filius post modicum ad hereditatem admittaris. Saluatoris tui passiones pro te susceptas meditare, & indignissimum duces a paruo labore resilire, & pro eo modicam crucem nolle portare. Cum minus putaueris, tempestas ista sedabitur, caligo fugiet, tristitia discedet, virtus amabilis, socij supra omnes saeculi consanguineos & amicos, & stimabiles apparebunt, & omnia prius amara dulcescent. Nec te praesentes tentationes exterrcant; quid enim mirum, si diabolus suum mancipium, a Christo sibi praereptum quaeratur: si seruam a se fugien-

tem insectetur: si hominem ex amicissimo hostem factum persequatur? Primordia semper boni pulsat, inquit Petrus Chrysológus, tentat rudimenta virtutum, sancta in ipso ortu festinat extinguere, sciens, quod ea subuertere fundata non possit.] Vitiis etiam & passiones, quia indomita sunt, flagellum abnegationis sentientes indignantur, & praesentem turbationem cieunt, post paululum victa tacebunt, & nullam aut satis modicam, & facilem turbellam excitabunt.

De mutatione status tentatio. §. I V.

NON potuit diabolus his modis incipientem deicere, iam alia consilia meditatur, alias artes nocendi molitur. Perfectionis dignitatem illi proponit, (sicut enim, vt malum eliciat, bona iniquus docere;) proficiendi & in virtute crescendo desiderium inuicit, & statim in accepto statu huius religionis, nonnulla esse impedimenta praetendit omni ratione vitanda, ne quis in proposito distinctioris, & altioris vite aliquando deficiat. Haec quia in hac familia (vt videtur) vitari non possunt, vocationem mutantem esse suadet, & ad aliam religionem emigrandum, in qua minora impedimenta apparent, & maiora perfectionis subsidia. Hinc videas nonnullos ad solitudinem & vitam contemplatiuam vocatos, vitam mistam & animarum lucra percipere; alios vero animabus lucrandis addictos solitudinem, & vitam ab hominibus auulsam suspirare. Hinc etiam multorum inquietudines aspicias, & ex eis exorta scandala pusillorum, dum praetextu maioris boni, & districtioris vite nusquam subsistere nouerunt, & ex vna religione ad aliam transire constituunt.

His desiderijs insecatos Spiritus sanctus, patres, ratio, & experientia curabunt. Spiritus quidem sanctus, qui non semel hanc loci, & status mutationem, vt noxiam dissuadet. Annon sunt verba Saluatoris, & spiritus eius illa a Luca relata: Nolite transire de domo in domum:] Vt seruemus nimirum, quemadmodum dicit Ambrosius, hospitali in amore constantiam, & ne de domo ad domum quis vaga facilitate demigret. Si ergo ius hospitij violandum non est, quod ad tempus breue suscipitur; quanto minus vnus religiosus status pro alio deserendus, quem quis arripuit, vt ad mortem vsque proficeretur? Sed & idem Spiritus veritatis per Paulum ait: Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.] Nam si in qualibet Dei vocatione quis potest proficere, non est cur ex desiderio proficiendi locum demutat, illum praecipue, qui perfectionis locus est, & quem Deo inspirante expetiuit, & ab eo non sine aliorum offensione discedet. Et alio loco: Obsecro vos ego vincus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis.] Puto sanè Paulum hoc loco, suorum vinculorum mentionem fecisse, vt intelligant promissione deuincti sibi cogitandum esse, non quomodo ad aliam vocationem fugiant, sed quomodo in sua vocatione proficiant. Quare addit: Cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis,] vt sciamus instabilitatis radices, superbiam, iram, impatientiam, & diuisionem cordium existere. Ac iterum ait: Non deseretes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem.] Ad idem facit illud Salomonis: Locum tuum ne dimiseris.] Atque illud Ecclesiastici: Confide in Deo, & mane in loco tuo.] Et prouerbum est: Sicut

Cyprian. li. a. epist. 2.

e. consil. li. c. 5. inuimus de regu. laribus.

R/al. 37. 18.

Chrysol. ser. 21.

Luca 10. 7. Ambr. li. 7. in Lucam.

1. Cor. 7. 29.

Ephes. 4. 1.

Ibid. n. 2. 3.

Hebr. 10. 25.

Eccle. 10. n. 4.

Eccle. 11. n. 2.

Prou. 27. 8.

anis transigens de nido suo, sic vit, qui derelinquit locum suum. Nam profecto, sicut auicula nidum suum deserens, ad locum incommodiorem peruenit, aut antequam veniat, laqueo capta manet: ita iustus a sua vocatione discedens, aliam reperit sibi minime congruentem, vel priusquam illam arripiat, aliqua aduentarij decipula illaqueatur.

Spiritus quidem Dei in sanctis Scripturis sic loquitur: qui etiam Ecclesia doctoribus; quid nos in hac re docturi essent, instillauit. Ego paucorum sententias referam. Basilius vberissime hanc rem profert, qui multis exemplis ad stabilitatem adductis, & causis eius explicatis, tandem concludit:

Omnis igitur preteritus excusandi sui nimirum, variatione dissentaneus praecisus ei est & ademptus, quia spirituali coetu segregare se velit, demonstratamque originem istiusmodi consilij nihil aliud esse, quam vitiorum intemperantiam, & laborandi fugam, & iudicij corruptelam instabilitatemque. Ephraem Syrus sic ait: In loco habitationis tuae, vel quem a Deo assignatum accepisti, lubens permaneto, ocius atque desideriam a te repellens, cum neque in loci mutatione, atque distantia sitam sit, vt passionem nostras reprimamus, sed in attentione & cura mentis. De hoc etiam multa Bernardus variis in locis, sed illud nobis sufficiat, ex epistola ad quendam Abbatem, acceptum:

Fratrem Hugonem de Laufanna ore tuo, & nostro spiritu commonemus, non omni spiritui credere, & ne cito moueatur, certa pro incertis desistere, sciens diabolum soli semper perseuerantiae insidiari, quam solam virtutum nouit coronari: tuumque esse in ea vocatione, qua vocatus est, simpliciter perseuerare, quam sub specie quasi melioris bonij, id quidem, quod iam cepit amittere, nec ad id quod praesumit, fortassis sufficere. Anselmus longam epistolam super hac re scripsit, in qua haec verba sunt notatu dignissima:

Quapropter quicumque coenobitarum forte propositum aggreditur, expedit ei, vt in quocumque monasterio professus fuerit, (nisi tale fuerit, vbi malum facere inuitus cogatur) tota mentis intentione, amoris radicibus ibi radicare studeat, atque aliorum mores aut loci consuetudines, si contra diuina praecipia non sunt, etiam si inutiles videantur, diiudicare refugiat. Gaudeat se iam tandem inuenisse, vbi se non inuitum, sed voluntarium tota virtute mansurum, omni transigens ad sola pia vitae exercitia exquirenda sedulo vacet. Quod si sibi videtur maiora quaedam, ac vt liora spirituali seruire appetere, quam illi praesentis monasterij institutionibus liceat, aestimet aut se falli, siue praefereudo paria paribus, vel minoram maioribus, siue praesumendo se posse, quod non possit: aut certe credat se non meruisse, quod desiderat. Thomas Aquinas transire de vna religione ad aliam, illaudabile putat, (ad quod ex Casiano sententiam Abbatis Nestorotis inducit) nisi aut zelo maioris perfectionis, aut quia disciplina in sua est religione collapsa, aut quia corporis imbecillitas cogit, non sine dispensatione Pontificis ad laxiorem religionem declinare. Zelus autem ille examinandus est ex ante dictis verbis Anselmi. Saep enim decepti solitudinem lucris animarum praefertimus: saepe aliquid supra vires aggredimur, saepe a Domino minime vocati, nos ipsos propria sponte vocamus, & tanquam propria voluntate ducti, nullos perfectionis fructus ferimus.

Sed quid necesse est in his amplius immorari? Equidem arbutuscula ex vno solo in alium locum translata, non erit fructifera, sed languescit; non fructificat, sed atrescit; praeterquam si loca illa diuersas temperies ha-

beat, & contrariis caeli, & astrorum influxibus adiuuentur. Et tu quasi arbutuscula es in horro huius religionis plantata, vt spirituales fructus feras, quid mutationem cogitas? Quid alia exercitia, velut alios caeli influxus meditaris, quibus non fructifices, sed atrescas? Qui instabilitate ducti nunc hanc, nunc illam artem profitentur, in nulla proficiunt. Varia autem instituta, quasi variae artes sunt, & diuersi modi viuendi, in eundem quidem finem charitatis ordinati, sed proximis finibus, & occupationum varietate distincti. Si igitur non in vno stabiliter perseueras, sed post gustum huius, alium discendum apprehendis, nullius perfectionem assequeris. Iam cum his hominibus contractum societatis iniuisti, quo non substantiam huius mundi, sed caelestes thesauros lucraretis, non erit tibi vtile, nec honorificum societatem rescindere, & ad aliud genus lucrandi caelum anhellare. Vnam viam ingressus es, quae sine dubio (ab Ecclesia approbata) in perfectionem ducit, quid eam deseris, & aliam ambulare incipis, vt nunquam aut tardius ad optatum finem peruenias? Haec religiosa familia, istaque vocatio, sponsa est, cui velut sponsalibus, si adhuc tyro es, & perfecto connubio, si professus, fuisti coniunctus. Non expedit, immo nec licet temerarie hunc nexum abrumperere, & si forte obduritiam & instabilitatem cordis tui, ius scriptum illi libellum repudij dare permittat. Membrum es huius mystici corporis, cui te proposito perfectionis assequenda iunxisti, & contra naturam est membri ad proprio corpore seiungi, & alieno corpori copulari: ne & tu hanc naturae peruersionem per inconstantiam imiteris. Nec mihi obicias Beatum Antonium Paduanum ex ordine Canoniceorum Regularium ad ordinem Sancti Francisci translatum, nec alios paucissimos ex Sanctis (si qui sunt), qui religionis familiam demutarunt. Non sunt enim pauca speciali Spiritus sancti instinctu praesumpta in exemplum assumenda. Immo via regia incedendum est, & alij innumerabiles considerandi, qui (vt propriis oculis vidimus) post ordinis mutationem, vel ad priorem matrem redierunt, suam insipientiam confitentes, vel in ordine de nouo suscepto tristes & inuiti permanerunt, vel tandem nec minimum indicium maioris profectus demonstrarunt. His tam firmis auctoritatum, rationum, & experimentorum momentis poteris hanc tentationem eludere, & in loco, in quo te Deus posuit, stabiliter permanere.

De scrupulis tentatio. § V.

Postremo de tentatione scrupulorum tractamus; quae solet mirum in modum incipientes, immo & proficientes affligere. De qua pauca apud antiquos patres, multa vero apud nouos doctores, & praecipue scholasticos inuenimus, quae magna breuitate, & paucis verbis exponemus. Sunt autem scrupuli, cogitationes quaedam lenissimis rationibus, & fere nullis fundamentis innixae, quibus iudicamus peccatum aliquod, siue graue, siue leue, pro qualitate scrupuli, actionibus nostris inesse. Quae autem sunt rationes leues, & quae fere nullo fundamento nitantur, non ipse qui scrupulis, vel dubitationibus conscientiae agitur, iudicare debet, cui suae rationes euidentiae videntur, sed illi incumbit iudicare quem quis prudenter in magistrum spiritualem elegit, si facultatis sit, vel si religiosus, quem Praelatus illi singulariter, aut omnibus generaliter assignauit. Quis dicat rationes illas parui momenti esse, & illarum nullam esse rationem habendam, haec ipse decipiatur, subditus illi obediens, & scrupulum, aut trinitiam de-

ponens

Basili. const. mo. naft. c. 22

Ephra. de vita spir. ad no. c. 55.

Bernard. epist. 32. vide ut in Apologia ad Guillelm. ep. lib. de praecipio. ep. dist. pen.

Habet. li. 1. vita eius apud Suri. in April.

D. Tho. 22 q. 139. art. 8. Col. 14. cap. 1.

ponens non peccat: nec illum Deus vnquam ob tale peccatum damnabit, quia dum praelato aut magistro credidit, prudenter se gessit.

Quam varij autem sunt, & multiplices scrupulorum nodi, quibus aliqui illigantur, non est facile explicare. Quosdam præteritorum criminum memoria, & in confessionibus sacramentalibus retro, actis admitta negligentia discruciat. Putant enim se hoc graue peccatum non fuisse confessos, aut non bene explicasse, aut aliquam circumstantiam necessariam reticuisse, aut sine debita discussione conscientia, sine conueniente dolore, & sine vero emendationis proposito absolutionem suscepisse, ac proinde teneri iterum confiteri, quin & generalem omnium totius vitæ peccatorum confessionem coguntur millies iterare. Alios horrendissimarum blasphemiarum, stultissimarum hæresium, & amarissimarum erga Deum & Sanctos maledictionum cogitationes exagitant, & se blasphemos & hæreticos putant, qui debeant ad hæreticæ prauitatis censors, & non ad communes animarum medicos pro remedio recurrere. Alios turpissimæ phantasia, seu omnium peccatorum, vt luxuria, vindicta, & superbia cogitationes impugnant, quibus se præbuisse consensum existimant. Sentiuntque se à patre spirituali non probè cognosci, ac propterea suos in grauissima peccata consensus ab illo excusari, & impulsus tantum demonis æstimari. Alios ea persuasio vexat, qua interius dicitur eis, quod in omnibus quæ agunt, & cogitant, lethaliter peccant: adeo vt ipsa confessio, ipsa Eucharistia sumptio, ipsa interrogatio, qua magistrum interrogant peccatum mortale sit eis: ideoque à confessione abstinere, ab altari, ad quod sumpturi Eucharistiam accesserant, fugiunt; & nihilo loqui, nihil facere audent, nam in omnibus se peccare præsumunt. Eo solet hæc dementia procedere, vt hi putent se esse excommunicatos, suspensos, interdictos, & irregulares; & omnino ab Ecclesia præcisos, quibus nullum remedium maneat, sed sola sit expectanda damnatio. Alij censent se non implere aliquod præceptum, vt (exempli gratia) recitandi horas canonicas, quia defuit implendi præcepti intentio, vel debita attentio, aut integra pronuntiatio, aut aliquid simile, quod illos ad repetendum officium astringat. Alii diuinæ præscientiæ, & prædestinationis dubitationes illudunt, & se reprobos & damnandos esse coniectant. Alios denique dæmon infestat interrogando quid facerent, si hoc, aut illud succederet, si hæc aut illa peccandi occasio contingeret, si illis talis contumelia, aut talis iniuria eueniret.

Gerfon 3.
p. tract.
de pnesti-
lanimib.
te. Diony.
lib. de re-
medis te-
ta. art. 10.
Scho. in 2.
d. 39. An-
ton. 2. p.
tit. 3. Si-
milia
verb. scrup-
ulus.

Gerfon, Dionysius Richelius, & Theologi varia medicamenta ad hanc infirmitatem curandam affigunt. I. sit, vt homo se scrupulis agitatam, & (vt aiunt) scrupulosum esse cognoscat. Id autem deprehendet, si se tristem, atra bile affectum, & vehementibus imaginationibus impugnatum videat: si eadem præter ordinem inculcet, & facilia, ac omnibus nota frequenter interroget: si post responsum à viro prudenti datum, animum minimè quietum, sed nurrandum & hærentem aduertat: si cautela extraordinaria, & sæpe ridicula peccata, & imperfectiones vitæ: si quæ antea peccata non esse sciebat, nunc velut peccata conspiciat: si de his dubitet, in quibus nullus vnquam dubitandi rationem inuenit: si post arreptam virtutis viam se in his, in quibus quietus erat ex prudenti ratione, inquietum, & turbatum reperiat: si tandem ea negotia, aut occupationes, quas alij sui status timorata conscientia sine vilo timore suscipiunt, ipse non sine molestiaurbationis exercent. Qui hæc omnia signa, vel aliqua, vel aliquod illorum in se ipso

A denuo animaduertit, vel post aliquod tempus quietus pullulasse conspexerit, se scrupulis agitatam, & planè hac molestia spirituali ægrotum existimet, & vt talis factus se ab alio curari permittat. Si enim peritissimus medicus infirmitate corporali laborans non sibi ipsi medetur, sed alium medicum etiam imperitorem aduocat, à quo cùretur; cur vir spiritualis etiam magnæ sanctitatis, si scrupulis agitetur, non se sinet ab alio etiam minore curari? At sunt aliqui ita miserabiliter scrupulosi, vt his omnibus signis affecti adhuc suam infirmitatem ignorent, & se non scrupulosos, sed peccatorum plenos proclamant. Sciant tamen quòd si spiritualis pater hæc in illis signa conspiciens, eos scrupulosos esse iudicet, possunt se ipsos tales reputare, & permittere se regulis scrupulorum curari.

B Cognito morbo, scrupulosus, & qui eius spiritua-
lem curam habent, causas huius ægrotudinis diligenter inquirant. Hæc quidem multæ ac variaz esse solent, quas possumus ad tria capita reuocare; nam omnes scrupuli nascuntur vel ex aliqua affectione animæ, vel ex aliqua corporis qualitate, vel à causa extrinseca, quæ nos ad hæsitandum in omnibus, & in anxietatem hanc venire compellit. Ex parte animæ causæ scrupulorum sunt ignorantia, qua quis aut Dei præcepta, aut Ecclesiæ imprudenter intelligit: immoderatus amor sui, quo homo inordinate se amat, & in turbationem incurrit, dum aliquid sibi nocium apprehendit: nimius timor, quo supra debitum timet effectum peccati, scilicet penam ex futuro peccato incurrendam, vel ob præteritum delictum incurram, fiducia sui, qua quis putauit omnia vitæ spiritualis studia esse prona & facilia, videns autem difficultatibus redundare, incipit se ipsum vereri: superbia, qua animus elatus deicitur, & si non in peccata, at in dubitationes, & in cogitationes pueriles & ridiculas labi permittitur: immisericordia, vt qui alios dubitantes, anxiosque contemplit, eandem anxietatem experiat. Ex parte verò corporis causæ scrupulorum esse solent, constituto corporis flegmatica, quietis auida, & doloris impatiens, quæ facit, vt homo cuncta horreat, quæ aliquam præ se ferunt difficultatem: compositio corporis frigida & melancholica, cuius est inanes cogitationes excitare, & timores incutere: immoderatus rigor in corpore, ieiuniis, vigiliis, & aliis huiusmodi affligendo; is enim rigor, dum corpus debilitat, animam ad bene de rebus indicandum eneruat: infantiæ quoddam genus, quæ mania dicitur, & caput possidens mirabiles phantasias, rerum apprehensiones, & horrendos cordis affectus exsuscitat. Causæ extrinseca sunt: dæmon, qui permittente Deo scrupulis hominem infestat, vt à via virtutis abducat: Deus, qui scrupulis instigulat tepidos, vt imperfectiones fugiant, aut probat feruidos, & tanquam in fornace purificat: & tandem societas scrupulorum, qui velut pelles latius serpunt, & in alios se diffundunt.

C Inquisitis scrupulorum causis, apta remedia adhibenda sunt. Et sanè si scrupuli à causa corporali exoriantur, medici corporum eos, & rigoris moderatio, & capitis medicamenta curabunt. Si à Deo procedant societas nostram castigante, defectus vitandi sunt, si autem probante nos, scrupuli sunt patienter tolerandi. Si à societate aliorum, qui scrupulis agitantur, illi sunt omnimodis fugiendi. Scrupulis verò ab aliis causis permanentibus hæc generalia remedia medebuntur. Primum sit oratio, qua quis per Christum efflagitet ab hoc malo liberari, & virginem Beatam, ac omnes Sanctos sibi patronos inuocet. Secundum: Frequens sacramentorum usus.

præter

præsertim Eucharistiæ, qua ab auctore pacis verè in hostia contento pacem inquirat. Tertium: discreta corporis castigatio & misericordiæ opera, lectio & meditatio, quæ infirmum ad gratiam tranquillitatis suscipiendam disponant. Quartum: obedientia, qua quis Prælato, aut magistro spirituali se submittat, ei credat, & imperanti scrupuli contemptionem obediat. Nec ea obiectione se protegat, quod non est à magistro bene intellectus, quia nunquam ille in re tanta, ad animam scilicet pertinente, quietem imperasset, nisi eam probè intellexisset. Illum autem minùs doctum, aut sufficientem putare magnæ dementiæ & superbiæ est, dicente Domino ad Prælatos & spirituales magistros; qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.] Et si ille erraret docens, discipulus non errat, nec peccat, illi in sua dubitatione obediens. Non est verò minùs stultum, si scrupulosus dicat se non esse scrupulosum, nec ægrotorum regulis gubernandum: potius enim standum est dicto medici, id est, Prælati, ex supra dictis indicis scrupulosam iudicantis quàm dicto insipientis ægroti. Ac tandem certum sit, scrupulosum magistro non credentem curari non posse. Quintum: probabilis existimatio, qua quis in rebus moralibus, & incertis debet se prudenter ducere; & eam vel ab ipso scrupuloso inuentam, vel à patre spirituali propositam, licet omnem hæsitacionem & suspicionem non eximat, sufficientem putare, ut quis in huius actus particularis executione aut omissione, vel in huius scrupuli contemptione non peccet. Neque enim res incertæ, & obscuræ evidentis ratione metiendæ sunt, sed verò simili existimatione moderandæ. Sextum: benigna legum ac præceptorum interpretatio, qua vnusquisque per virtutem æquitatis potest sine illo suæ conscientie detrimento inter duas legis interpretationes benigniorem. & sibi accommodatiorem sequi, nec tenetur eam modo impossibili, aut nimis difficili, aut ridiculo, aut aliter quàm alij sui status homines obseruant, aut contra receptam consuetudinem obseruare. Sibi que licere saltem siue lethali peccato illius legis, aut præcepti obseruationem prætermittere, dum sine contemptu, & bona intentione iudicat, in præfenti euento nequaquam obligationem inducere. Ac similiter posse sine peccato quamlibet opinionem probabilem sequi, licet minùs probabilem & securam, quàm aliqui doctores, vel saltem aliquis doctor non contemnenda autoritatis probabilem censuit. Hæc enim omnia admittit benignitas diuinæ legis, de qua dictum est à Domino: Iugum meum suauis est, & onus meum leue.] Et Ioannes ait: Quia mandata eius grauiora non sunt. Septimum: scrupulorum depositio, nam scrupulis agitur debet in omnibus ad instar hominum prudentium & bonorum viuere, & quod illi licitum putant, licitum putare: quod illi sine timore faciunt, facere: & aliam aut alias leges, quàm alijs, sibi non esse impositas intelligere. Octauum: initij scrupulorum contemptio, ita nimirum, ut si ex vna cogitatione alicuius rei scrupulus incipiat, illam contemnas & reicias, & ad alia vtilia cogitanda animum conuertas. Neque in hoc periculo errandi, aut peccandi te ipsum exponis, quia prudenter omittis cogitare, quod aut ex probabili coniectura, aut ex præscripto patris spiritualis scrupulum esse cognoscis. Quod ad eò verum est; ut si ex hac reiectione scrupuli aliquod in opere sequeretur peccatum, tibi tamen ad peccatum non imputabitur. Nonum: opposita operatio,

A] qua vir prudens contemnens scrupulum, oppositum eius, quod dicitur, agat: & si aliquid scrupulus faciendum oblatret, non faciat, si verò è contra aliquid omittendum esse decernat, non omitat. Recitasti horas canonicas, & scrupulus dicit tibi ut iterum recites, quia voluntariè distractus pronuntiasti, aut hæc, & illa prætermisisti, nequaquam iterum recites. Confessus es peccata tua mediocri diligentia ad arbitrium sacerdotis, & scrupulus tibi importunè suggerit repetendam esse confessionem, vel illud peccatum ampliùs esse declarandum, vel talem circumstantiam omittam esse dicendam, nihil horum omnino facias, sed ac si nihil tale fecisses, penitus omitras. Dicit tibi diabolus, quia hæreticus es, & excommunicatus, ac proinde debes à tremendo Eucharistiæ sacramento abstinere, ride illum, & fidenter ac securè ad sacramentum accedas. Ais: si ita facio, amo periculum, & iuxta dictum Ecclesiastici, in illo peribo?] Non amas, quia solo ridiculo scrupulo secundum sententiam spiritualis patris, & non probabili ratione ducaris, quare scrupulus peribit, tu autem ita faciens nullum omnino peccatum subibis. Ais iterum: In dubijs tutior pars eligenda est. At tu non dubitas prudenti dubio, sed scrupulo cruciatis, quare non debes tutiorem partem eligere. Immo & tutiorem elige, hæc autem est scrupulum conculcare, & contra illum agere, quia sic te à molestissima tentatione defendis. Pergis esse importunus, & dicit, quia in hora mortis non esset oppositum scrupulorum agendum: ergo neque in vita. Sic enim viuendum est, ac si continuò essemus mortituri? Immo in hora mortis & postremum halitum spirans, oportet te contra scrupulos agere, & Deum non crudelem, aut immisericordem, aut durum putare, sed de eo, secundum dictum sapientis in bonitate sentire.] Decimum ac postremum remedium sit, cognoscere scrupuli dubijque distantiam. Dubium enim est iudicium rationis, quo nescit homo determinare an hoc, vel eius oppositum sit verum, quare nullum habet assensum, quo affirmet, exempli gratia, ego in hoc opere peccaui, aut ego non peccaui, sed anceps & quali suspensus in medio propendit. Scrupulus verò est argumentum, vel apparenzia, vel formido aduersus id, quod quis credit, vel opinatur, in quo huius rei inuenitur assensus, scrupulo, vel formidine illa, aut ratione contraria velatus. Solent autè istæ hæsitaciones tam importunæ, & graues esse, ut pene assensum illum in contrarium obruant, & pene illum emergere & apparere non sinant. At cum assensus ille sine dubio sit in mente scrupulosi, præcipuè postquam virum doctum suos scrupulos suggillantè audiuit, non est cur timeat scrupulos & hæsitaciones contemnere, & secundum illum assensum, licet leuissimum, quo aliquid licitum credit, operari.

Ecce remedia ad scrupulos curandos generalia, nunc pro illis specialibus scrupulis, quæ tetigimus, remedia specialia breuiter attingamus. Post factam peccatorum confessionem cum ea ordinaria discussione & diligentia, quam solent alij homines alicuius timoris Domini in suis peccatis confitendis adhibere, scrupulis in generali tangeris, quod non fueris cū debita examinatione, aut cū necessario dolore, ac proposito emendæ confessus ac propterea multa te fortè prætermisisse, quæ erant sacerdoti pãdenda. Securè poteris, immò & meritorie his cogitationibus ianuam occludere, & nõ ampliùs tuam conscientiam circa præterita peccata discutere, & ac si nihil fecisses, nihil penitus de præteritis cõfiteri. At scrupulus specialis est huius scilicet peccati, quod putas te non fuisse

confessum,

Lucæ 10.
n. 16.

V.

VI.

Matth.
11. 30.
1. 10. 5. 3.
VII.

VIII.

IX.

Ecclesi. 3.
n. 27.Sap. 7.
n. 1.
X.

confessum, aut quia non recordaris omnino te illud aperuisse, aut quia aliqua ratione moueris ad id credendum, licet ex alia parte etiam adit aliqua ratio, qua mouearis ad putandum, quod forsitan in particulari, aut saltem in generali cum aliis eiusdem generis illud fuisti confessus, poteris securè, & sine ullo peccandi periculo illud reticere, & nihil de illo curare, ac si nūquam illud commisisses. Sed viget scrupulus insolubilior: quia scilicet nullam habes rationem in contrarium, qua putes te illud peccatum Sacerdoti dixisse, sed omnino dubitas an dixeris vel non dixeris, & habes pro vtraque parte rationes, quæ te planè dubium & ancipitem reddunt: Adhuc in hoc euentu, sine ullo timore displicendi Domino peccatum illud ad confessionem non afferas, sed obliuioni traditum sepulchrumque relinquant. Nam Dei, & Ecclesiæ præcepta ad nihil nimis difficile vel intolerabile volunt adigere. Tale autem esset si quis teneretur post factam medioeriter confessionem, locum dare his ambiguitatibus, & iterum omnia peccata, aut illorum partem, aut aliquod in particulari ad scrupulum sedandum repetere. Et cum scrupulosi, cæteris paribus, maiori cum diligentia ac præparatione, quam alij non scrupulosi confiteantur, quis credat istos secundum doctrinam omnium esse securos, illos verò non esse tutos, sed ad nouas peccatorum repetitiones obligatos? Et certum est scrupulosum solo dubio ad confitendum aliquod præteritum non ligari, sed ad id obligationis subeundum, certitudinem, quod peccatum illud non dixerit, debere intercedere. Multi tandem ex his scrupulis circa confessionem oriuntur ex ignorantia eorum, quæ doctores de obligatione sacramenti penitentiae suscipiendi tradunt, quæ, qui per se, aut per magistrū discere non potest, patrem spiritualem credat.

II. Blasphemiam & maledictionum erga Deum, & Sanctos cogitationibus molestaris, immò te in hæresim incidisse vereris? Has cogitationes omnino non timeas, quas non tu dicis, sed diabolus (permittente Deo) mouens imaginariam potentiam, & species aut rerum similitudines adaptans ad hæc horrenda significanda, in te dicit. Ride igitur illum, & quanto magis affligeris, tanto magis à consensu & peccato te distare scias. Immo si latereis præ amore Dei, & confessione fidei cum Apostolis, & martyribus verbera & afflictiones pati, lætate etiam pro eodem Domino multo maiorem penam, scilicet harum cogitationum molestiam sustinere. Ora eum cum Dauide: Effunde frameam, & condele aduersus eos, qui persequuntur me. Ipse opportunè abiget muscas has tartaras, & optatam tranquillitatem concedet.

III. Multorum, ac diuersorum peccatorum tentationibus impeteris, & interiora luxurie crimina, & odij, vindictæ, ambitionis, & alia mille facinora (vt tibi videtur) singulis momentis admittis? An nescis, quia aliud est peccati sensus, aliud in peccatum consensus? Sensus peccati est cogitatio peccati concepti, & quasi ab exte in se co immissa, est velut ignis iniectus, & in fomite nostri cordis accensus, quem non facile valeamus extinguere, qui etiam interdum corpus mouet, & iracundiæ flammæ, aut turpes motus & inuerecundos accendit. Consensus verò est actus voluntatis, quo expressè peccatum vis, & iniquitatem amplecteris, qui vocatur consensus formalis, aut ita negligenter, & osecitanter sensualitatis motus dissimulas, vt nec minima diligentia igni iniecto extinguendo intendas, nec minima displicentia contradicas. Si sentis & non consentis, nullum (in quo omnes conueniunt) peccatum est tibi. Sed an consentias facillimè potes aduertere. Est enim

A | consensus in peccatum mortale tanta iniquitas, tam manifesta rebellio, tam aperta honestatis, & virtutis contemptio, vt celari aut ignorari non possit. Sed tu talem in te procacitatem non sentis, immò times, ne Deam offendas, & ideo de tentatione tristaris; ergo lethaliter non delinquis. At dicis: Ego interpretari me consentio, quia illas phantasias non reicio. Sed rogo te, esto iudex æquus tui. Nonne vis Deo placere? Nonne in vita bona quam cepisti, permanere? Nonne millies firmum propositum concepisti nunquam mortaliter delinquendi? Bene ergo & securè putare potes, te non omnino dissimulasse, sed aliquantulum saltem lenissimè restituisse. Hæc autem vel minima reitentia sufficit, vt graue peccatum non admittaris. Si verò in leue aliquod peccatum impegeris, scito Dominum hæc vulnera à suis militibus in importunissimo bello suscepta non acriter improperare, immò compassionis oculis aspiciere & benignissimè condonare.

B | Eò agritudo vel insania progressa est, vt putes te in omnibus, quæ agis, aut cogitas, peccare, immò tūmq; ceu lapidem tum interitus, tum exterius te debere esse, ne pecces, te etiam mille excommunicationibus, & aliis censuris illicatum existere. Cum in sæculo, frater, tuo more vivebas, cum diabolo seruebas, cum impudicitia & aliis peccatis insisteres, in omnibus non peccabas, nec in censuras Ecclesiasticas incurtebas, & nunc in cœnobio positus, sanctis actionibus occupatus, ab omni peccandi occasione sequestratus, in omnibus peccas? Ecclesia peccatorem lasciuum & superbum, qualis tu eras, excommunicatione non ligauit, & nunc penitentem, & peccata plangentem excommunicatione percussit: Quis non hæc esse insaniam aduertat? Considera, obsecro te, quod diabolus has cogitationes immittit, vt saltem timore peccandi te à sacra communione, & confessione & bonis studiis auertat. Vt etiam in varia peccata deiciat. Sicut enim pueri per viam lutofam ambulantes, si illis proclametur, laberis, laberis, ipso timore labantur, ita diabolus te vt pusillum eludit. Clamat ille: laberis, laberis; peccas, peccas, vt ipso timore cadas, & conscientiam erroneâ ex bono opere peccatum facientem concipias. Ora igitur Dominum enixe, vt te ab hac molestissima tentatione liberet, & animosè ac constanter in oppositū operare. Si enim alij tui status homines aut confitendo, aut communicando, aut orando, & loquendo, & similia faciendo non peccant, quare tu peccabis? Si illi non displicent Deo, quare tu solus inter homines displicebis?

C | At, inquis, certè præcepta non impleo, quia distractus omnino Missam audiui, quia sine intentione, & attentione, & pronuntiatione debita horas canonicas recitavi, & quia in aliis actibus præceptis, non vt oportuit, me gessi. Iam hæc omnia essent Ecclesiæ exponenda præcepta, vt hunc scrupulum euelleremus, quia prudentius feruntur, & mitius obligant, quam scrupulosi arbitrantur. At hæc longa res est, & extra propositum. Illud tantum documentum propono, vt omnia Dei, & Ecclesiæ præcepta pro tua tenuitate perfectissimè adimpleas. Si autem nec tuo desiderio, vt par erat, nec præcepto satis facis, non propterea inquietè tristeris, quia Dominum habes scientem infirmitatem tuam, & matrem non te onerantem vltra pusillas vires tuas. Consule igitur virum doctum, & pium de his scrupulis tuis, & quod semel dixerit, pro regula accipe, & quod adimplendum præceptum sufficiens affirmauerit, tu sufficiens esse crede. Neque tam actualis intentio, aut tam irremissa attentio, aut tam exquisita pronuntiatio necessaria est ad implenda præcepta, quam tu cum aliis scrupu-

lōis cogitas, quos Ecclesia supportare vult, non ob similes defectus damnare.

V.I. Sed te cogitationes diuinae praesentiae, & praedestinationis inquietant. Non inuestigare autem si Dei immensam bonitatem agnosceres. An alacer esses & securus, si praedestinationem & postremum eius effectum, scilicet gloriam, in tua haberes potestate: Ita sane, ais, cum tamen scias te posse destruere, ac dilapidare, quod a sola tua potestate dependet. Gaude igitur quia salutem animae in manu illius habes, qui te, plusquam tu teipsum, in infinitum diligit: a cuius manu nemo te rapiet, a cuius gremio, modo tu velis, nunquam te aduersarius excutiet. Illudque sit praesentissimum huius illusionis remedium, cogitationes istas abicere, argumentis diaboli solo contemptu, & conuersione ad alia cogitata respondere, & non teipsum, sed diuinum in omnibus beneplacitum queritare. Statue firmissimè apud teipsum ab omni peccato abstinere & diuinam legem custodire, quod si feceris, certò scias te esse saluandum.

VII. De rebus, aut actibus futuris noli esse sollicitus; & daemōni interroganti, quid in hac aut illa occasione faceres, responde, quoniam sufficit dei malitia sua, & quod Deus in occasionibus tibi gratiam praebit, ut illi fideliter seruias. Hæc in gratiam scrupulosorum ex doctrina scholastica, cum quanta potuimus breuitate, collegimus, quæ scimus vtilia non fore, nisi illis, qui patri spirituali crediderint, & se fuerint gubernari. Qui verò patri spirituali non credunt, nunquam curabuntur, & sunt velut ægroti desperati, donec doctori se subiciant, in Deo confidant, & dictis aliorum obediunt.

De tentationibus Proficientium.

CAPVT XIII.

TENTATIONIBVS incipientium explicatis, satis huic tractationi satisfactum videbatur, in qua necdum gradus incipientium excessimus (qui in primo huius operis volumine propositi sunt) & vitæ adhuc spiritualis tyrones erudimus. Et certè licet hoc ita sit, visum est hoc locutiones quasdam proficientium & perfectiorum exponere, ne iterum ad tētationes tractandas redeamus. Proficientium autem bella à pusillanimitate libuit exordiri, quia ab ipsa, vel à remedijs, quibus ea curare nitimur, solent aliq̄ tētationes prodire.

De pusillanimitate tentatio. §. I.

Proficientes igitur, ne crescant, & ne secundum gratiã sibi datam operentur, solent à diabolo spiritu pusillanimitatis impugnari. Est autem pusillanimitas, vt Thomas Aquinas ait, vitiosa affectio mētis, qua quis conuenientiã ac proportionata sibi, data potentie vel virtutis recusat attentare. Qua laborabat ille, qui acceptum talentum sepeliuit, & in sudario abscondit pecuniam domini sui. Hæc solet interdum solæ imaginationi & vanæ apprehensionis, interdum vero alicui molestie corporali subniti. Illi sola inani cogitatione pulsantur, qui cum iuuenes sint, & corpore satis robusti, proprio amore decepti, omnia virtutis studia sibi nocuummentum aliquod allatura diiudicant. Ideo orationem, & attentã rerum celestium meditationem fugiunt, ne caput lædãt, cilijs vsum moderatum auertantur, ne stomacho imbecillitatem afferat, flagella corpus domantia & castitatem custodientia timent, ne oculorum aciem imminuant, & breuiter omne genus religiosarum asperitatum horrent, ne salui corporis, Dei obsequio apprimè ne cessaria rãtulum officiat. Illi verò nõ sola imaginatione, sed etiam molestia corporali obnuntur, qui aliqua debilitate

A corporis afflicti, quã in alius fiducia in Deum & fortitudo vincit, se ad omnia virtutis ministeria ineptos existimant. Ita oppressi nec conuincioni, ne caliquã administrationem subire audent, immò & sacrum peragere coram alijs, praesertim nobilibus & doctis metuunt, quorum conspectu turbantur, ita vt nec orationes memoria commendatas, quas etiam in Missali legere possunt, proferte valeant. Quin & nescio, quas repentinas calamitates sibi breui & subito euenturas timent, quorum consideratione velut attoniti nihil pro suo profectu, & Dei gloria moliri concupiscunt. Hunc enim pusillanimitatis esse fructum docet aperte Chryostomus. Pusillanimitas est, inquit, maximè eorum gratia, quæ necdum contigerunt, incertumque est an euentura sine, merore iam nos ac dolore concere. Mira possem, & ferè incredibilia de hac tentatione conserbere; omitto tamen, quoniam qui ea experti sunt, ex his paucis seipsos agnoscent. Qui verò experientiam non habent, non tam diaboli astutiam, quam sanæ mentis carentiam putabunt. Ne tamè hoc sine aliqua auctoritate, & ex proprio cerebro dictum putent, verba Gersonis noranda, & remedium ab eo datũ, quod postea repetemus, subiiciam. Sit quis, inquit, naturaliter timidus, & in naturalibus quibusdam defectuosus, huic si coram multitudine quidpiam ad agendũ incubuerit, poterit facillimè spiritus nequam (Deo id ad probationem, & exercitationem huius permittente) passionè timoris in tali tãtum augmentare cum naturalium defectuum eius adiumento, vt quasi totus stupefiat, visusque & auditus vsum, quasi intermitat, imò & sensu tactus quasi intercepto per totum corpus spasma incurrat, & frigido quodã persufus sudore velut amens in terram cadat, quemadmodum experientia in nonnullis docuit. Cui grauisimè passioni timoris (si quis eam semel aut bis expertus) cesserit, & se viriliter propter cõpertam difficultatẽ, & præsumptam consulationem eidem non opposuerit, deueniet ad tantam pusillanimitatem, quod vix aut nunquam curabitur. Imò videbitur illi (quam phantasticè & diabolo illudente) quod potius vellet morte subire, quàm tali operi, vbi tantã expertus est difficultatẽ, iterũ intẽdere. Hactenus Gerson.

B Hanc tentationem cum quodam magna sanctitatis viro, ad remedium cuiusdam afflicte animæ conferens, dixit mihi esse penam superbae complacentie ac inanis confidentie, qua quis sibi ipsi placet, atque de seipso confidit. Quod & David videtur indicasse, cum ait: Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Superbi namque & sibi ipsis praesidentes sunt, qui Deum adiutorem in omnibus inuocare obliuiscuntur, qui inani terrore pulsantur, vt sciant ad suum conditorem pro medicamento recurrere. Indicat etiam Gregorius, dum sic scribit: Multum de se animus confidit, quando sibi ad votum vires suppetere conspicit. Iam sibi fiduciam sanctitatis arrogat, iam se idoneũ etiam ad cuncta virtutum culmina, quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cum hunc tentatio subito oborta manuerberat, eas, quæ nata de virtutibus fuerat, elatas cogitationes funditus turbat. Quasi securam quippe verberem inopinatus hostis ingreditur, & repẽtino gladio superborum ciuiũ colla feruntur. Nihil ergo tunc, nisi cõtinuus luctus agitur, dũ capta vrbs animi magnarũ, id est, virtutum suarum gloria, caede interueniente, vacuat. Remediũ igitur huius tentationis est, primò quidem superbiae, & propriae confidentie culpas herere, & coram Domino hominem verissimè se denecere, & in illo solo, atque in eius auxilio omnem spem ac fiduciam collocare. Contra pusillanimitatem, inquit Bernardus, habenda est diuina fiducia potestatis, vt

C

D

E

Chrysol. 2. de prouident.

Gerson. tract. de remedijs contra pusillanimit.

Psal. 135.

Greg. 26. mor. 28.

Bern. ser. 5. de Assumpt.

Matth. 6. 34.

Lib. 2. c.

D. Thom. 2. 2. q. 133. ar. 1. Matth. 25. n. 18.

